

Střední Evropa a její rozvojový potenciál

Dr.h.c. JUDr. ing. Josef Byrtus

Generální konzul České republiky v Katovicích, Polsko

Svůj krátký příspěvek si dovoluji uvést s tím, že nebude ani po výtce odborný, ani to nebude politicko-ekonomická analýza. Jde o pár poznámek k problematice středoevropské spolupráce a rozvojového potenciálu států V4 a Ukrajiny.

Jaký je vlastně rozvojový potenciál těchto zemí. Odpověď je nasnadě: velký – ale ... A to „ale“ znamená, že je třeba vzít v úvahu pozitivní i negativní stránky využívání rozvojového potenciálu.

Rozvojový potenciál využívá toho, že dochází k výrazné alokaci kapitálu, zejména zahraničního, transnárodního, v podstatě jsme objektem globalizace jako takové. Dnes jsem zde slyšel z vystoupení svého německého kolegy, že „globalizace je úhlavní nepřítel regionálního rozvoje“. Rád bych řekl, že svým způsobem nepřítelem regionálního rozvoje je integrace jako taková, protože podřizuje svým představám rozvoj daného regionu. Střední Evropa, která má po své postkomunistické minulosti několik tváří, které si všichni dobře pamatujeme, se s ní bude nejméně dalších 15 let vyrovnávat, aby úroveň regionů odpovídala potřebám zemí i evropské integrace.

Nejprve musíme zjistit, že máme sousedy a co od těchto sousedů můžeme očekávat a za druhé co můžeme dát, co bude naším společným věnem pro Evropu. To je vlastně náplň dvou pravidelných každoročních mezinárodních konferencí, které jsou dvěmi stranami jedné mince: jednou stranou jsou fóra v Krynici a druhou stranou fóra v Nowém Sączu, kde se sleduje duchovní rozměr našeho rozvíjení se. To pozitivní v rozvoji, kromě kapitálu, je vytvoření nových pracovních míst, tlak na vytváření nové struktury pracovní síly, tlak na rozvoj takové základny jako je vědecko- výzkumná a školská základna, tlak na vytváření podmínek na to, aby se výsledky rozvoje mohly projevit tam, kde se na ně čeká, tzn. v odbytích a v rozvoji infrastruktury, zejména dopravy. Jestliže toto všechno vezmeme v potaz, pak můžeme říci, že regionální rozvoj nám přináší samé nové a dobré věci a budeme uvádět: speciální průmyslové a obchodní zóny v Polsku, budeme hovořit o významných oblastech kolem Košic, budeme moci hovořit o rozvoji v Maďarsku a také budeme moci hovořit o některých rozvinutých sférách, územích, které máme v České republice, které ale nejsou vůbec identické a v mnoha směrech si ani nejsou podobné. Znamená to, že v každém z těchto států volíme poněkud jiný přístup a za to mohou nejen politici, ale zejména moudré

hlavy, které se podílejí na tom jak si představují regionální rozvoj. A čím více budeme zvyšovat nejen inovační úroveň tohoto rozvojového potenciálu, tím více budeme zvyšovat také povědomí Evropy a světa o tom, že existujeme a nejsme někde v Jugoslávii, příp. na Kavkaze.

Těch pozitiv je mnoho a vytváříme všechny podmínky pro to, aby fungovala, i když jsme se občas doprošovali na jedné i druhé straně, aby relace česko-polská, česko-slovenská vedla k tomu, že bude zprůchodněna hraniční infrastruktura, že přestanou po vstupu do Evropské unie budou na hraničním přechodu závory spuštěné dolů. To všechno je k našemu plusu. Takže se zdá, že jsme udělali mnoho, například i v tom že jsme integrovali rozvoj příhraničních oblastí a nalákali, jako nasávací prostor, kapitál, který byl disponibilní ve vyspělých částech našich zemí nebo v zahraničí. Je to šance nebo ohrožení těchto regionů, jestliže budeme sem lákat dále tento kapitál? Dovoluji si říci, že je to obojí. Protože přichází nám sem kapitál, který má své představy o využití a nám formuje a mnohdy deformuje struktury sociálně ekonomického složení, které na daném území vzniká, a my se potom divíme, že přes rozvoj průmyslových aktivit nám najednou ubývá vzdělaného obyvatelstva. A tomu se věnujeme každoročně na kolokviu na univerzitě v Opolu v Polsku, kterého se zúčastňuje Česko, Polsko a Německo. Máme dojem, že dneska se příhraniční oblasti staly tím nejlepším nasávacím prostorem vzdělané mládeže, která nám bohužel beznadějně mizí nikoliv dočasně, ale většinou trvale, ve vyspělých zemích západní Evropy, protože Němci odcházejí do Kanady, do USA příp. na důchod do Itálie a Španělska. A odcházejí bohužel i se svým kapitálem, který si stačili vytvořit po dobu svého úspěšného podnikatelského žití, po dobu kdy byli ještě aktivní.

A nyní k negativním znakům.

Negativa si můžeme uvést na klasické ukázce globalizace, kdy nám vzniká velký trojúhelník automobilového průmyslu a monokultury mezi Žilinou na Slovensku, Bielskem-Bialou a dalšími částmi Horního Slezska v Polsku a u nás Ostravskem, konkrétně Nošovicemi. Na jednu stranu je to obrovský přínos, protože přichází nové technologie, vznikají nová pracovní místa, máme velké odbytiště své produkce s vysokou mírou přidané užitné hodnoty a vůbec hodnoty jako takové. Čili z hlediska makroekonomického je velikým přínosem. Jenomže na druhou stranu vytváříme něco podobného jako bylo kdysi ve východní Africe za britské kolonizace pěstování pyrethra, kdy kompletně celá Tanganika a Keňa pěstovaly jen tuto rostlinu, a když se zaplnil trh a nastala krize, nikdo nebyl schopen problém řešit. Jak bychom v případě krize řešili tento problém u našich automobilek a návazných kooperačních vztahů nevím a nemám ani odvalu se ptát, zda existuje takový model. Malým příkladem absence

opatření a řešení je Philips v Hranicích, kde s velkou slávou byly investorům dány takové podmínky, že se o tom nesnilo ani v růžovém snu lidem u Philipse (následně LG) s tím, že představa, že dlouho budou ještě lidé kupovat klasickou černobílou televizní obrazovku a nějaká ta plasma nebo LCD je výkřik budoucnosti, který se projeví až za 10 let. Toto „opomenutí“ se nám najednou vrátilo jako bumerang a mikroregion Hranicka má najednou problém co s lidmi a Česká republika má problém jak to finančně narovnat ze svého státního rozpočtu. Takovýchto negativ se nám může projevit ve využívání našeho rozvojového potenciálu více. A já se trochu kacířsky ptám: kde jsou ony slibované materiály, které budou provádět vyšší úroveň analýzy za celý region střední Evropy, o kterých jsem se dozvěděl už na seminářích velkého cyklu „Fit werden für Europa“ na počátku 90.let v Bruselu, v Gronau a v dalších německých městech atd. a nějak se to vytratilo i na území bývalé NDR, protože i tam musí řešit své vlastní rozvojové problémy a programy, které tam byly tehdy připraveny se podle mého názoru nerealizují a jsou zapomenuty. Obávám se, aby z tohoto pohledu se nezastavil plánovaný přísun fondů, které existují na dobře připravené regionální projekty, které by měly zvýšit rozvojový potenciál regionů V4.

A nezapomeňme na jednu věc, když dobudujeme ony komunikační tahy, které jsou potřebné, a které jsou bohužel zatím budovány pouze ve směru východ – západ, tedy dovoz surovin na západ a vývoz produkce na východ, zapomínáme na to, že potřebný je křížový způsob spojníc jak s tím uvažovala již v r. 1973 silnice z Helsinek, Pobaltím na východ od Varšavy, přes Rzeszów, Prešov, Košice do Maďarska a dále na východní Balkán, západní Balkán, západní Evropu, která by v mnohém mohla napomoci tomu, aby integrace zmíněných regionů vedla ke zvýšení rozvojového potenciálu našeho regionu již v nejbližší době. Myslím si, že touto cestou se nám může stát - budeme-li přešlapovat a neujasníme-li si kde máme být a na co máme - že nám najednou našim územím se přežene zahraniční kapitál a bude směřovat rychle na východ, protože pracovní síla je u nás sice na vysoké úrovni, ale začíná být stále dražší a dále na východ je přece jen levnější. Jistě by mi kolegové z Česka potvrdili, že už pozorujeme velice výrazný přesun výrobních kapacit stále více na východ. Slovensko by mohlo být spokojené s vývojem, ale to jenom na chvíli, protože i pro ně je to dvousečná zbraň, a musíme se připravit na to, že nejen hrubá pracovní síla z východu k nám, ale i kvalitní pracovní síla od nás bude směřovat někam úplně jinam a my budeme „dovážet“ levnou schopnou sílu z Asie, kterou budeme teprve připravovat a učit. Je to rozvojový potenciál jaký si představujeme, nebo je to importovaná pracovní síla z úplně jiné kulturní úrovně?

Tím se dostávám k dalšímu, že rozvojový potenciál ve své sociálně ekonomické části obsahuje i kulturu, tím myslím kulturu života, kulturu myšlení, kulturu vlastního projevu

entity každého národa jako takového. Ten problém se projevuje znovu, ve výrazné podobě, a my se s ním setkáváme při pohledu např. na Velkou Británii a Francii a věřme v to, aby nás nepotkaly ony nárazy, které jsou sice vysloveně etnicko kulturního charakteru, ale bezprostředně se projevují i v ekonomice. Protože jestliže by k takovýmto momentům došlo, pak se můžeme marně snažit o to, aby export našich produktů, našeho myšlení, našeho know-how šel na východ, protože by tam byl naprosto nepřijatelný.

A tak když tedy budu uzavírat, musíme říci zcela jasně – rozvojový potenciál je velký, využijeme ho v koordinaci navzájem mezi sebou a k tomu nechť nám slouží příklad Beneluxu. Bohužel zatím se společná politicko-společenská aktivita u našich představitelů při institucích Evropy nijak výrazně v tomto směru neprojevuje a každý válčíme na vlastním písku – Polsko za své zemědělství; Češi mají své problémy, které jsou pro ně prioritní. Situace bude vyžadovat na Slovensku, aby si řešilo své vlastní problémy, které vznikly při změně ekonomického podhoubí ze kterého vyrůstá čistá ekonomika; o Maďarsku ani nemluvě, ale současně je nutné společné koordinované úsilí při prosazování společných prioritních zájmů států V4 vůči EU. Nesmíme přitom zapomenout, že jsme svázáni bezprostředně spolu, a že v tomto směru musíme hledat svůj vlastní rozvojový potenciál a ten rozvojový potenciál si musíme vyjasnit interakcí mezi sebou, abychom ho mohli prezentovat a prosazovat jako - jak se jmenuje ona konference v Nowém Sączu – „naše věno pro Evropu“.

Herlany, 12.10.2006